

Reactie wijziging Wet structuur uitvoeringsorganisatie Werk & Inkomen

Betreft: Inbreng Save the Children Nederland ten behoeve van de internetconsultatie Wetsvoorstel proactieve dienstverlening SZW

20 maart 2023

Opgroeien in armoede kan leiden tot verschillende negatieve mentale en fysieke gevolgen, slechtere leerprestaties en/of vroegtijdig schoolverlaten en kan blijvende impact hebben op het latere leven. Save the Children Nederland is het met de Commissie sociaal minimum eens dat het stelsel van sociale zekerheid voorspelbaarder en toegankelijker moet worden, zodat huishoudens gebruik kunnen maken van de voorzieningen waar zij recht op hebben. Dit is een ingrijpende wijziging die niet snel geregeld zal zijn. Daarom vinden wij het goed dat de overheid zich in de tussentijd richt op het terugdringen van het niet-gebruik van bestaande regelingen; dit kan de positie van de meest kwetsbaren in de samenleving op kortere termijn verbeteren. Wel hebben wij enige vragen en aandachtspunten die wij hieronder nader zullen toelichten.

Belanghebbenden

In het Beleidskompas worden verschillende groepen belanghebbenden geïdentificeerd, maar kinderen en jongeren ontbreken. Zij kunnen zelfstandig rechthebbende zijn, maar ook kinderen wiens ouders recht hebben op regelingen hebben een grote mate van belang: zij worden direct getroffen wanneer hun ouders niet gebruik maken van alle regelingen waar zij recht op hebben. Volgens artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind moeten kinderen in staat worden gesteld hun mening te geven over besluiten die hen aangaan. In dit verband zou het ook zinvol zijn om een kinderrechtentoets uit te voeren en daarbij met kinderen en jongeren zelf te spreken, zodat direct duidelijk is welke groepen kinderen en welke kinderrechten worden geraakt. Zo kan beleid met mogelijk negatieve effecten worden aangepast. Save the Children Nederland is van harte bereid te ondersteunen bij gesprekken met kinderen en jongeren.

Doeltreffendheid en doelmatigheid

In het Beleidskompas wordt onder kopje 5 genoemd dat de inzet van publieke dienstverleners en (mogelijke) opbrengst in voldoende mate met elkaar in verhouding moeten zijn, en dat het logischerwijs gericht zal zijn op (onderdelen) van regelingen en (te onderzoeken) doelgroepen waar tegengaan van niet-gebruik vermoedelijk het meeste effect zal sorteren. Onduidelijk is of wordt gekeken naar de grootte van de doelgroep, of ook naar de doelgroep zelf. Zo kan het aantal kinderen die aanspraak zou willen maken op sociale voorzieningen klein zijn, maar is de impact van armoede op kinderen groot; zowel tijdens het opgroeien, als in het verdere leven.

Minderjarige mogelijk begunstigden

Er zullen ook minderjarige mogelijk begunstigden van sociale regelingen zijn. Bijvoorbeeld jongeren die zelfstandig wonen. In hoeverre wordt aandacht besteed aan het proactief benaderen van deze specifieke groep mogelijk begunstigden?

Uit artikel 13 lid 1 aanhef en onder f Participatiewet blijkt dat minderjarigen in beginsel geen zelfstandig recht op bijstand hebben. Artikel 16 Participatiewet biedt het College echter een mogelijkheid hiervan af te wijken in het geval van zeer dringende redenen. Hoe werkt het voorgaande door in het onderhavige wetsvoorstel? Wordt er in dit geval bij de desbetreffende minderjarige of het College melding gemaakt van een mogelijk recht? Of blijft de verantwoordelijkheid in dit geval bij de minderjarige? Hetzelfde speelt met de discretionaire bevoegdheid van de SVB om op grond van artikel 21 van de Algemene Kinderbijslagwet de kinderbijslag aan een andere dan de rechthebbende uit te keren.

Vormgeving als kan-bepaling

Uit de Memorie van Toelichting blijkt dat expliciet is gekozen voor een kan-bepaling, om zo ruimte te bieden voor allerlei (vormen van) proactieve dienstverlening. Hoe wordt ervoor gezorgd dat dit niet leidt tot rechtsongelijkheid? Waarom is hier niet gekozen voor een resultaatverplichting zodat rechthebbenden weten waar zij mogelijk aanspraak op zouden kunnen maken?

Verwerken van relevante persoonsgegevens en fraudebestrijding

Via een ministeriële regeling zullen nadere regels worden gesteld over het verwerken van relevante persoonsgegevens. Hoe wordt in de ministeriële regeling rekening gehouden met het belang en de privacy van kinderen bij het verwerken van deze relevante gegevens?

Tot aan het begin van 2020 heeft de overheid gebruik gemaakt van Systeem Risico Indicatie (SyRI), dat zijn grondslag vindt in artikel 65 Wet SUWI. Fraude op het gebied van uitkeringen, toeslagen en belastingen werd door middel van algoritmen tegengegaan. Deze wetgeving bleek volgens een onherroepelijk vonnis van de rechtbank in strijd met hoger recht. Het is goed dat artikel 65 Wet SUWI uit de wet wordt gehaald, zodat dit aansluit bij de huidige realiteit. Het is echter onduidelijk waarom dit niet via een verzamelwet SZW verwijderd is: mocht het voorliggende wetsvoorstel het niet halen, blijft ook artikel 65 in de wet staan.

Ook andere overheidsinstellingen maken gebruik van algoritmen om fraude op te sporen. Zo heeft de Dienst Uitvoering Onderwijs indirect gediscrimineerd bij controles op de uitwonendenbeurs voor studenten. Een van de indicatoren was de leeftijd van de aanvragers (een lagere leeftijd betekende volgens het algoritme een hoger risico op fraude). Hoe wordt ervoor gezorgd dat de verzamelde gegevens zowel in het heden als in de toekomst niet voor andere doeleinden zullen worden gebruikt? Hoe wordt voorkomen dat het voorliggende voorstel leidt tot nieuwe (indirecte) discriminatie van groepen, en dat de (jonge) leeftijd van aanvragers geen rol zal spelen bij het bepalen van het risico op fraude en mogelijk daarop gebaseerde controles?

Uiteraard zijn wij beschikbaar voor verdere vragen of opmerkingen. Hiervoor kunt u contact opnemen met Sander Hehanussa.